

ПРОБЛЕМИ КОРПОРАТИВНОГО ПРАВА:

КОРПОРАТИВНІ ПРАВА ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

На сьогоднішній день для українського законодавства одним з найбільш актуальних питань є питання законодавчого врегулювання корпоративних прав державних службовців. Актуальність даного питання обумовлена тим, що будучи все ще громадянами України, яким, згідно Конституції, гарантуються рівні права та свободи, державні службовці одночасно повинні зазнавати деяких обмежень у сфері свого права власності. Дані обмеження викликають різні правові позиції як у науковців так і у практиків, тож, корпоративні права державних службовців мають бути більш детально досліджені та врегульовані.

Господарський кодекс України передбачає, що корпоративні права - це права особи, частка якої визначається у статутному капіталі (майні), завдяки яким особа може брати участь в управлінні господарською організацією, отримувати дивіденди даної організації та активи у разі ліквідації, а також інші правомочності, передбачені законом та статутними документами.

Законодавство України донедавна не містило обмежень щодо володіння державними службовцями корпоративними правами, адже згідно зі статтею 43 Конституції України кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом. Відповідно до Конституції України кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю; право приватної власності набувається в порядку, визначеному законом; ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності; право приватної власності є непорушним. Конституцією України встановлено, що громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом; усі суб'єкти права власності рівні перед законом.

При цьому, законодавець все ж таки передбачав норми, що давали можливість встановлювати такі обмеження. Згідно з ч. 2 ст. 167 Господарського

кодексу України законом можуть бути встановлені обмеження певним особам щодо володіння корпоративними правами та/або їх здійснення.

Так як можливість держслужбовцями володіти корпоративними правами викликала питання та обуреність суспільства, у 2013 році було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реалізації державної антикорупційної політики», яким було передбачено нові особливості володіння державними службовцями підприємствами та корпоративними правами.

Зокрема, було доповнено ст. 14 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» частиною 3, зі змісту якої слідує, що державні службовці зобов'язані протягом десяти днів після призначення (обрання) на посаду передати в управління іншій особі належні їм підприємства та корпоративні права у порядку, встановленому законом.

В цілому, такі обмеження були виправданими, адже державні службовці в силу свого статусу повинні діяти неупереджено і не бути прив'язаними у своїй діяльності до власного права власності, але, тим не менш, в даному аспекті навіть КСУ в ряду певних причин звернув свою увагу на правові норми у даному питанні.

Конституційний Суд дійшов висновку, що положення пункту 2 частини 1 статті 7 закону «Про засади запобігання корупції», де сказано, що чиновникам заборонено входити до складу органів управління чи наглядової ради підприємств або організацій, або брати участь у будь-яких інших органах управління не може бути визнане конституційним.

Зокрема, до таких органів управління належать загальні збори акціонерів господарюючого суб'єкта, виконавчі органи, наглядова рада.

Причому суд дійшов висновку, що в цілому така заборона є конституційною за винятком тільки тієї частини, у якій чиновникам заборонено брати участь у загальних зборах акціонерів господарюючих суб'єктів.

Згідно з рішенням суду, чиновники, як і інші фізичні та юридичні особи, мають право володіти, користуватися та розпоряджатися своєю власністю, у тому числі з метою придбання та реалізації корпоративних прав.

Причому Суд наголосив, що відповідно до положень Цивільного кодексу право участі у товаристві є особистим немайновим правом людини і не може окремо передаватися іншій особі.

У зв'язку з цим Суд вирішив, що чиновники мають право на придбання акцій господарського товариства, на керування ним, на участь у загальних зборах учасників (акціонерів) та на отримання дивідендів та частини його активів у випадку ліквідації товариства.

Відповідаючи на питання про те, як розділити права громадянина та посадової особи, суд послався на преамбулу рекомендацій Кабінету міністрів Ради Європи, де зазначається, що хоча публічні службовці і наділені особливими правами та обов'язками для виконання функції держави, проте вони є громадянами і тому за ними слід визнавати ті самі права, що й за іншими громадянами.

Також, факт того, що державним службовцям не заборонено володіти корпоративними правами підтверджується частиною другою статті 11 Закону України "Про засади запобігання і протидії корупції", якою встановлено, що спеціальній перевірці підлягають відомості, зокрема щодо наявності в особи корпоративних прав. Таким чином, законодавством встановлено проведення перевірки наявності в особи яка претендує на зайняття посади державного службовця корпоративних прав, однак встановлення такої наявності не перешкоджає зайняттю такою особою посади державного службовця та проходження державної служби.

Слід також зазначити, що у Розділах II та V Декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру, як Додатку до Закону України "Про засади запобігання та протидії корупції", передбачено вказувати

дохід від відчуження цінних паперів та корпоративних прав, наявність вкладів у банках, цінних паперів та інших активів (тобто корпоративних прав). Отже, законодавством не встановлено заборони для державних службовців мати у власності цінні папери, отримувати дивіденди та використовувати свої права учасника господарського товариства (корпоративні права) на власний розсуд.

Враховуючи вищезазначені вимоги законодавства, володіння державними службовцями корпоративними правами та/або реалізація корпоративних прав не порушує обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності, встановлене пунктами 1 та 2 частини першої статті 7 Закону України "Про засади запобігання і протидії корупції", якщо таке володіння не пов'язане із входженням їх до складу органів, якими здійснюється безпосереднє управління підприємствами і організаціями, що мають на меті одержання прибутку.

Відповідаючи на питання, добре це чи погано, в цілому корпоративні права держслужбовців викликають досить двозначну ситуацію. З одного боку, корпоративні права гарантуються Конституцією для всіх громадян України, і ніхто не може бути обмежений у даному праві. З іншого боку, державні службовці є посадовими особами, тож вони мають діяти неупереджено, та не мають користуватися своїм професійним становищем. Останній аспект може бути порушений, адже під час загальних зборів учасників певного товариства, акціями якого володіє державний службовець, він може впливати на хід даних загальних зборів саме завдяки своєму службовому становищу, а також завдяки певній інформації, якою він може бути наділений в силу своєї посади. В той же час, законодавець встановив достатньо обмежень для даної категорії осіб саме для того, що б нічого не могло заважати їм у здійсненні своєї професійної діяльності, та при цьому бути наділеними тими ж самими конституційними правами, що й інші громадяни України.